

Het leren van professionals

Het leren van professionals is niet eenvoudig. Er zijn nogal wat beroepen, zoals dat van de leraar, waar dan ook zorgen bestaan over de professionele ontwikkeling, het levenslang leren. Zo is er bij leraren de onder andere door de commissies Dijsselbloem en de Graaf gesignaleerde zorg dat leraren nauwelijks nog wetenschappelijke tijdschriften lezen en weinig zouden doen om hun vakgebied bij te houden. Het expertisecentrum LOOK van de Open Universiteit richt zich op deze professionele ontwikkeling.

Foto: Peter Strating

Een belangrijk probleem bij professionele ontwikkeling is dat daarbij meestal gedacht wordt aan cursussen, Permanente Educatie punten, of uren-afvinklijstjes. Professionals hebben vaak een beetje een hekel aan dit soort cursussen en zien het als een verplicht nummer waar ze in de dagelijkse praktijk weinig aan hebben. Dit leidt ertoe dat de feitelijke impact op het werk gering is. Uit veel onderzoek weten we inmiddels dat het leren van professionals dan ook meestal niet op die manier gaat. Hoog opgeleide professionals leren namelijk vooral 'al doende'. Dat wil zeggen informeel, tijdens de uitvoering van het dagelijks werk. Rond de 80 procent van wat professionals weten en kunnen, hebben ze op die manier geleerd.

In zijn oratie over het leren van professionals noemde Maarten de Laat dit het grote onzichtbare deel van de ijsberg, het deel onder water. Het zichtbare deel boven water is het deel dat managers kunnen 'zien' en 'afvinken', maar het echte leren vindt voornamelijk onder water plaats. Op informele wijze, zonder dat daarvoor certificaten worden uitgereikt. Sterker nog: veel van dit leren vindt onbewust plaats. Daardoor zijn we geneigd het te onderschatten. Een voorbeeldje: als je een foto ziet van een straat in de stad waar je woont, herken je die plek meestal moeiteloos en weet je precies welke winkels er zitten en hoe je er moet komen (de enigen die dit niet kunnen zijn Amsterdamse taxichauffeurs). Toch heb je nooit een tentamen gehad of een cursus gedaan in het herkennen van straatnamen of gebouwen in je stad. Je hebt het dus allemaal onbewust

geleerd. Dit is het informele leren dat ook veel van het leren van professionals kenmerkt. Een ervaren arts kan daardoor bijvoorbeeld vaak veel accurater een diagnose stellen dan een pas afgestudeerde arts.

Belangrijk is dus de wil om voortdurend te verbeteren. Dat zou de drijfveer moeten zijn achter levenslange professionele ontwikkeling.

Voor veel beroepsgroepen zijn er dingen gemaakt om te proberen die wil te ontwikkelen en aan te wakkeren. Bij leraren is er bijvoorbeeld Leraar24.nl, waarop tal van video's te vinden zijn over allerhande thema's waar leraren mee te maken kunnen krijgen. Bijvoorbeeld hoe collega's omgaan met leerlingen die de diagnose Asperger hebben. In een van de video's vertelt een volwassene met Asperger zelf hoe het voor hem was om op een reguliere school te zitten. In de hoop dat zulke video's de nieuwsgierigheid wekken, worden er vervolgens dossiers over dit en vele andere onderwerpen aangeboden.

Iemand anders die kan prikkelen of nieuwsgierigheid kan opwekken is je collega. Collega's kunnen vragen waarom je iets op een bepaalde manier doet, of kunnen je erop wijzen dat er op een bepaald gebied nieuwe inzichten zijn. Dit kan op incidentele basis plaatsvinden of meer georganiseerd. Dit noemen we Peer assessment. Informeel leren betreft dus zeker niet alleen toevallige incidentele dingen die je oppikt, zoals hoe de kopieermachine werkt, maar het kan ook gaan om het opwekken van nieuwsgierigheid naar recente vakliteratuur of het aanzetten tot een meer wetenschappelijke benadering in de manier van werken en het gebruik van bewezen methodes. Eigenlijk zijn dus nieuwsgierigheid en de wil tot voortdurende reflectie op het eigen handelen en het streven naar verbeteren, de motor onder heel veel vormen van levenslange professionalisering.

Meer informatie over informeel leren:

De Laat, M. (2012). *Professional development networks: How connected are you?* Deze oratie downloadt u via www.look.ou.nl

LOOK (Wetenschappelijk Centrum Leraren Onderzoek) is onderdeel van de Open Universiteit.

Kernactiviteit is het doen van praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek naar het professionaliseren van, voor en door leraren. Dat gebeurt in onderzoeksprojecten in samenspraak met scholen en leraren: co-creatie. Hiermee slaat LOOK een brug tussen onderwijsonderzoek en de praktijk. De kennis die samen met leraren tot stand komt, is bestemd voor het gehele onderwijsveld.

Foto: Peter Strating

Wat kunnen we doen om dit informele leren op de werkplek te bevorderen? Een belangrijke vraag voor het leren van professionals. Hierbij is het onderscheid tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie behulpzaam. Bij extrinsieke motivatie doe je iets om een beloning, of om straf te vermijden. Bijvoorbeeld om een extra bonus of prestatiebeloning op te strijken, of om verwijdering uit een beroepsregister te voorkomen. Bij intrinsieke motivatie doe je iets omdat je het zelf graag wilt. Leraren willen kinderen iets leren, artsen willen zieke mensen helpen en politieagenten willen graag boeven vangen. Wanneer je teveel extrinsieke motieven oplegt, zoals bijvoorbeeld de beruchte bonnenuota bij de politie, dan is er zelfs het gevaar dat deze extrinsieke motieven de intrinsieke motieven in de weg gaan zitten. Zoiets dergelijks gebeurt bij een doorgeslagen bonuscultuur.

Dit intrinsiek gemotiveerde leren van professionals kan op tal van manieren ondersteund worden door de werkorganisatie. Vermijd de hierboven genoemde te sterke nadruk op prestatiebeloning en extrinsieke motieven. Het versterken en bevorderen van onderlinge samenwerking en vertrouwen is juist cruciaal. Het meeste leren vindt namelijk plaats in samenwerking (de zogeheten lerende netwerken). Hierbij past ook de notie van gespreid leiderschap. Leiderschap op een bepaald terrein verwerf je niet meer vanuit een hiërarchische positie maar doordat je als expert wordt gezien en anderen je deze positie ook gunnen. Ook dit proces kun je als organisatie faciliteren.

Voor veel managers is het moeilijk dit onzichtbare en soms ongreepbare hart van professionalisering in te zien en te bevorderen. Onbedoeld gaan ze het daardoor soms zelfs in de weg zitten met te veel procedures, regels, bonussen, PE-punten en beloningen. Maar voor levenslange professionele ontwikkeling is het informele leren cruciaal. En dit leren en een onderzoekende houding draaien uiteindelijk voornamelijk om een ding: intrinsieke nieuwsgierigheid.

Rob Martens

AD'er Annemarijn van der Woude over co-teaching: “Ik zie dat leerkrachten *nieuwe vaardigheden* opdoen”

“Zien wat werkt doet volgen. Als je alleen advies geeft, gebeurt het nogal eens dat het niet wordt overgenomen door een leerkracht. Vertaal een advies maar eens naar de praktijk, dat is lastig. Het voordeel van deze methodiek is dat je samenwerkt binnen de setting waar de expertise nodig is.” Aan het woord is Annemarijn van der Woude, ambulante dienstverlener van Auris in Houten. Ze heeft veel ervaring met co-teaching, geeft hierover trainingen, workshops en is enthousiast over de methodiek. “Ik zie dat leerkrachten nieuwe vaardigheden opdoen.”

Samenwerken. Het begrip valt meerdere keren als Annemarijn van der Woude vertelt over haar ervaringen als co-teacher. Volgens haar zit hierin de kracht van deze methodiek, die een steeds belangrijker plekje krijgt binnen de ambulante dienstverlening. “Naast een mondelinge overdracht van je expertise ga je nu ook zelf aan de slag, in samenwerking met de leerkracht die zijn of haar expertise heeft. Het is goed weer te ervaren hoe het is voor een groep te staan, de dagelijkse praktijk voor een leerkracht. Het is een wederzijds leren waarbij de leerkracht kan zien hoe een advies werkt. Als de leerkracht ervaart hoe het kan werken dan motiveert dat om er mee aan de slag te gaan.”

Co-teaching is een methodiek waarbij een ambulante dienstverlener met een leerkracht of remedial teacher samenwerkt in een groep waar een leerling met rugzakje zit. De AD'er observeert de leerling, leerkracht en remedial teacher en geeft daarna informatie en advies. Er zijn verschillende vormen van co-teaching. De ambulante dienstverlener kan bijvoorbeeld onder verantwoordelijkheid van de leerkracht werken, waarbij hij of zij de aandacht vooral richt op de zorgleerling en het groepje waarin deze participeert. Tevens is het mogelijk dat de

Foto: Peter Strating

AD'er reguliere taken van de leerkracht overneemt. De leerkracht observeert wat er gebeurt. Annemarijn: “Het voordeel van deze methodiek is dat je werkt in een setting waarin de begeleidingsvragen spelen. De adviezen zijn zo meer op maat. Ik kwam er zo achter dat sommige adviezen, die ik eerder had gegeven, te moeilijk waren voor desbetreffende leerling of binnen deze groep.” Een leerkracht gaf me recent terug: ‘Je wil niet weten hoeveel verslagen van allerlei instanties met adviezen ik wel niet krijg. Die adviezen zijn geschreven achter een bureau, maar niet zomaar toepasbaar op deze groep. Ik merk dat ik die adviezen bijna niet meer lees.’”

Ongelijkwaardig?

Co-teaching kan echter ook een bedreiging zijn. Annemarijn reageert: “Het is meestal even wennen voor een leerkracht als jij in de groep komt. Je komt binnen als een expert cluster 2 en je voelt je als docent vaak toch

bekeken. Co-teaching verlaagt deze drempel juist, omdat ik me kwetsbaar opstel door binnen de groep te participeren. Ik weet van te voren ook niet hoe de les verloopt. Deze manier van werken creëert meer gelijkwaardigheid, waardoor de samenwerkingsrelatie sneller verdiept. Je laat niet zien dat je het beter kunt, je voegt daadwerkelijk iets toe. Daarbij participeert de leerkracht mee in de les, aangezien die de expertise heeft over het klassenmanagement van die groep. In de praktijk merk ik dat de leerkrachten meer open staan voor mijn adviezen. Leerkrachten voelen zich minder bekeken waardoor ze meer gaan vertellen waar ze tegenaan lopen.”

De reacties die Annemarijn krijgt zijn positief. “Sommige leerkrachten moeten een drempel over, maar daarna zijn ze enthousiast. Leerkrachten ervaren deze wijze van werken als leerzaam. Het kost weinig extra tijd, geeft een kans om de groep te observeren, is praktisch en specifiek voor de situatie waarmee zij te maken hebben. Door mijn inzet krijgt de leerkracht extra tijd voor andere kinderen.” Ze geeft aan dat de ambulante dienstverlener door deze methodiek niet een soort van klassenassistent is. “De overdracht van jouw expertise staat centraal, maar leerkrachten ervaren het wel als prettig als er extra handen zijn in de

klas. Bovendien kun je tijdens het werken meestal goed observeren. Daarvoor hoeft je niet perse achter in de klas op een stoel te gaan zitten.”

Wat levert het op?

“Ik zie in de lessen die ik meedraai dat leerkrachten andere vaardigheden gaan toepassen. Ook merk ik dat materialen, die vroeger ongebruikt in de kast bleven staan, nu ingezet worden. Door het drempelverlagende effect word ik meer benaderd met vragen. Ik ben als ambulante dienstverlener nu meer zichtbaar.” Ook voor haarzelf levert co-teaching veel op, legt Annemarijn uit: “Ik ben anders gaan adviseren. Ik ervaar zelf weer hoe het werken voor een groep is. Ik geef nu een paar adviezen op maat en niet meer een hele lijst algemene adviezen. Liever een paar die werkbaar zijn en toegepast worden dan een hele lijst die slechts gelezen wordt.” Na een korte stilte zegt ze enthousiast: “En mijn werk is er zoveel leuker op geworden.”

Voor een filmpje over co-teaching, zie www.aurisdienstverlening.nl.

Peter van Veen

Toetsen van NGT-vaardigheden

NGT-vaardigheden van studenten Leraar NGT, Tolk NGT en Schrijftolk worden vastgesteld via een nieuwe en objectieve toetsmethodiek die voldoet aan de accreditatie-eisen van de NVAO. Deze methodiek wordt vormgegeven vanuit het ERK en sluit aan bij het onderwijs en de visie van het Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies (IGT&D) op toetsing en beoordeling. Studenten werken aan de taalniveaus A1, A2, B1, B2 en C1 (en mogelijk zelfs C2). Vanwege de unieke positie van IGT&D in Nederland is gezocht naar een internationale benchmark. Een formele samenwerking is tot stand gekomen tussen het National Technical Institute for the Deaf (NTID onderdeel van Rochester Institute of Technology) en IGT&D. Diverse docenten van IGT&D zijn de afgelopen jaren intensief getraind tot interviewer en/of beoordelaar door prof. G. Poor, hoogleraar van NTID op het gebied van het afnemen van taalassessments, zodat IGT&D de voor hen nieuwe toetsvorm valide en betrouwbaar kan invoeren. In samenwerking met het lectoraat Dovenstudies is het NGT Functional Assessment (NFA) ontwikkeld als een standaard meetinstrument om de communicatieve vaardigheden te scoren.

Tijdens het assessment gaat de kandidaat in gesprek met een interviewer over zaken die voor hem of haar van belang zijn. Dit maakt dat de kandidaat wordt uitgedaagd om gebaren te gebruiken die hij of zij in het werk of dagelijks leven ook zou gebruiken. De interviewer is intensief getraind én gecertificeerd door NTID om uit de kandidaat de voor hem of haar maximale NGT-vaardigheid te halen. Na het interview beoordelen twee beoordelaars onafhankelijke van elkaar de prestatie volgens de NFA Standaard. De beoordelaars letten bij het beoordelen op functie (kan de kandidaat zijn boodschap overbrengen) en op vorm (hoe nauwkeurig en correct wordt de boodschap overgebracht). Naarmate er een hoger niveau van het ERK wordt bereikt, zal de kandidaat niet alleen nauwkeuriger gebaren, maar ook meer diversiteit in grammaticale toepassingen laten zien. IGT&D gebruikt het NFA-Assessment inmiddels ook om het NGT-niveau van professionals en anderen (bijvoorbeeld ouders van dove kinderen) te beoordelen.

Henny van der Neut en Hans Post

Op een *nieuwe manier* gebarentaal leren

Kentalis biedt sinds september 2012 een nieuwe manier om gebaren te leren. Een nieuwe serie NGT/NmG-modules gebaseerd op de Blended-learning gedachte. Verschillende vormen van leren worden gecombineerd:

- **e-learning**
- **groepsbijeenkomsten**
- **opdrachten op de werkplek.**

De eerste module die is ontwikkeld is *Doorbraak* en wordt momenteel op verschillende plaatsen uitgevoerd.

Wat zijn de overwegingen geweest om in deze vorm modules te ontwikkelen?

E-learning - de voordelen

Overall

De cursist kan op elke plek waar hij is leren, mits er een computer is met toegang tot het internet.

Wanneer jij wilt

De cursist kan de leereenheden zo vaak en zo lang bekijken als hij wil op elk moment dat hem goed uitkomt.

Op jouw manier

Door de keuze om te werken met een 'leerstijlachtige' opbouw is het mogelijk ook de volgorde en de manier van leren aan te passen aan wat jezelf het prettigste vindt.

Bekijk jezelf

Een onderdeel van de e-learning is de Videovergelijker. Een middel om de eigen taaluitingen met een webcam op te nemen en te vergelijken met goede voorbeelden.

Samengevat

Het materiaal is altijd en blijvend toegankelijk. Een groot deel van de invulling van het leerproces heeft de cursist geheel in eigen hand: de verantwoordelijkheid voor het leren ligt geheel bij de cursist.

Groepsbijeenkomsten

Doelmatig en effectief

Deze bijeenkomsten zijn geheel gericht op interactie: het toepassen van wat men heeft geleerd in de e-learningmodules. Voor deelname aan een groepsbijeenkomst moet de cursist dan ook het bijbehorende e-learningdeel hebben afgerond. Dit is nodig voor een actieve eigen deelname en is tevens de verantwoordelijkheid van de cursist voor de andere cursisten in de groep.

'Economisch' voordeel

Het aantal groepsbijeenkomsten per cursus is meer dan gehalveerd, van 12 naar 5, omdat een groot deel van het leren niet meer plaatsvindt in deze bijeenkomsten. Het betekent substantieel minder reistijd (en reiskosten) en je bent minder tijd afwezig van de werkvloer.

Opdrachten voor de werksituatie

Niveau en werk gerelateerd

De modules worden opgebouwd op basis van de niveaus van het ERK-NGT; hoe hoger het niveau, hoe meer opdrachten die in de eigen werksituatie dienen te worden uitgevoerd. Een effectieve koppeling van leren en werken. Daar waar mogelijk is zal voor de cursisten een mentor op de werkplek zijn en wordt met behulp van o.a. VIB gecoacht op het goed toepassen van de geleerde NGT/NmG-vaardigheden.

Iets zien van Doorbraak...?

Kijk naar:

Doorbraak - de e-learning: <http://youtu.be/WE8XXuVijtI>

De Videovergelijker: <http://youtu.be/ZOe3OQHtZwo>

Jelle Jolles, hoogleraar Hersenen, Gedrag en Educatie:

“Ik zou willen dat in het onderwijs veel meer aandacht komt voor persoonlijke groei”

Professor Jelle Jolles is hoogleraar Hersenen, Gedrag en Educatie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Tevens is hij directeur van LEARN! - het Interdisciplinaire Research Instituut op het gebied van Educatie - en van het Centrum Brein & Leren. Hij houdt zich als neurowetenschapper bezig met leerprocessen en geheugen en met talentontwikkeling bij kinderen, jeugdigen en volwassenen. Per 1 januari 2013 is Jolles een van de drie universiteitshoogleraren aan de VU. In deze functie zal hij zich toespitsen op opvoeding, onderwijs en ontplooiing. Daarbij zal hij actief inzetten op het bevorderen van de dialoog tussen wetenschap en samenleving. *Van Horen Zeggen* ging met Jelle Jolles in gesprek over kennis uit de neurowetenschappen die belangrijk is voor het onderwijs aan kinderen met een communicatieve of auditieve beperking.

U heeft onlangs een artikel gepubliceerd over neuromythen: misverstanden over het brein die worden toegepast in de klas. Volgens dit artikel willen docenten graag meer leren over het brein, maar hebben ze moeite om feiten van fictie te onderscheiden. Gemiddeld geloven docenten in 50 procent van de mythen (Dekker e.a., 2012). Kunt u enkele voorbeelden van neuromythen noemen?

“Een voorbeeld is de mythe dat er verschillende leerstijlen zijn, en dat kinderen gekenmerkt kunnen zijn door een voorkeur voor een bepaalde leerstijl: visueel, auditief-talig of kinesthetisch. Er wordt ten onjuiste gedacht dat kinderen gestimuleerd moeten worden om hun voorkeursleerstijl verder te ontwikkelen. Dat betekent echter dat bepaalde hersendelen juist ondergestimuleerd worden.

Daarom ben ik het helemaal eens met de moderne neuropsychologische visie dat bij kinderen alle leerstijlen moeten worden ontwikkeld. Bovendien blijkt dat een leerstijl die effectief is voor een 8-jarig kind wel eens heel ineffectief kan zijn op het 15e jaar.

Een ander voorbeeld is het idee van een ‘linkerbrein’ en een ‘rechterbrein’ (hersenhelft), en dat het rechterbrein nodig is voor creativiteit. Dit is een zeer onjuiste en hardnekkige foutieve generalisatie uit hersenonderzoek; er zijn inderdaad twee hersenhelften, maar deze werken zeer, zeer intensief met elkaar samen. De links-rechts theorie is alleen een metafoor; makkelijk voor het spraakgebruik.”

U benadrukt dat het niet alleen gaat om de biologie, maar dat ouders en school vormend zijn voor de ontwikkeling van een kind. Is dat anders bij kinderen met een taalstoornis of gehoorverlies?

“Ik spreek graag over een ‘bio-psycho-sociaal model’: biologische en psychosociale factoren zijn allebei belangrijk. Biologisch is de aanleg van het brein en die ligt in eerste instantie vast in onze genen. Maar biologische factoren zijn niet allesbepalend voor de ontwikkeling van het kind. De sociale omgeving na de geboorte, de ervaringen die het kind opdoet, de emoties die het ondergaat, de frustratie of juist bevrediging: alle bepalen ze de verdere ontwikkeling en rijping van het brein. Door alle input, prikkels

“Ik zou willen dat in het onderwijs veel meer aandacht komt voor persoonlijke groei: leren leren, zelfevaluatie, leren denken. Laat kinderen zaken zelf onderzoeken, prikkel de nieuwsgierigheid. En als ze het zelf niet meer weten, kunnen ze klasgenoten erbij halen, een vriend of de juf. Dat is eigenlijk de kern van het studiehuis of ‘het nieuwe leren’. Maar dergelijk onderwijs vereist wel een sturende, inspirerende en steunende docent. De pedagogisch en inhoudelijk bewaarde docent moet een veel grotere rol krijgen.”

A man with short brown hair, wearing a dark blue suit jacket over a light blue button-down shirt, stands against a plain grey background. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. His hands are in his pockets.

“Naast biologie zijn het de steun, de sturing, en de inspiratie van ouders en docenten die verantwoordelijk zijn voor talentontwikkeling van kinderen”

en ervaringen blijven de hersenen zich ontwikkelen; de rijping van het brein is pas klaar tussen het 20e en 30e jaar. Dit geldt ook voor kinderen met een taalspraakstoornis of een gehoorverlies. Ook bij deze kinderen is er een interactie tussen biologische factoren (aangeboren ontwikkelingsstoornis of zintuiglijke beperking) en stimulering vanuit de sociale omgeving. Het is een uitdaging om interventiemodules te ontwikkelen die op deze visie zijn gebaseerd en leiden tot een optimale rijping van het brein. Kern van de stelling is dat het de omgeving is die de voorwaarden creëert waarbinnen de functieontwikkeling gaat plaatsvinden. Door gerichte stimulering (ouders, leerkrachten, specialistische zorgverleners) moet principieel veel winst te halen zijn. Dit is een stelling die gebaseerd is op wetenschappelijk onderzoek; toch moet nog veel ontwikkelingsonderzoek op dit domein worden uitgevoerd.”

Er zijn meer jongens dan meisjes met een taalstoornis (3:1). U geeft aan dat er verschillen zijn in hersenontwikkeling van jongens en meisjes. Wat zijn die verschillen en hoe kan onderwijs hier bij aansluiten?

“De meerderheid van de jongens ontwikkelt zich volgens een ander ritme dan de meerderheid van de meisjes. De volgorde waarin bepaalde hersendelen rijpen, blijkt bij (de meeste) jongens en (de meeste) meisjes iets anders te zijn. Dat is in sommige perioden in de ontwikkeling wat meer uitgesproken dan in andere, zoals in de periode van ongeveer acht tot dertien jaar. De attitude ten aanzien van jongens/meisjes speelt een heel belangrijke rol in de ontwikkeling van hun brein. Meisjes moeten mijns inziens op lagere schoolleeftijd meer gestimuleerd worden om zich breder te ontwikkelen, meer ruimtelijk-

visuele vaardigheden ontwikkelen. Maar bovenal ook wat meer ondernemend zijn, iets meer risico's nemen dan ze nu doen. Wat mij betreft hoeven veel meisjes niet zo braaf te zijn als ze nu zijn; laat ze ondernemen en merken wat wel en niet werkt. Daarin zijn in die periode de jongens beter. Die zijn ook meestal wat beter in abstract denken omdat ze daar ook de niet-talige functies voor gebruiken. Analooq zouden jongens juist meer in talige functies in brede zin gestimuleerd moeten worden. Ook het verwoorden van gedachten, leren via taal hun gedrag enigszins te controleren (wat meisjes goed doen): dat is nodig voor optimale ontwikkeling.”

Wat zijn de trends in de educatieve psychologie? Wat kunnen we verwachten aan nieuwe inzichten in de toekomst?

“De ‘educational neuropsychology’ is een nieuwe tak aan de boom van de onderwijswetenschappen. De ‘educational neuroscience’ is ook een nieuwe richting die sinds een jaar of vijf internationaal gestalte krijgt en een grote ontwikkeling doormaakt. De educational neuropsychology/neuroscience zoals ik die zie gaat in op bovengenoemd bio-psycho-sociaal model. Het onderzoek richt zich op het individu en de omgeving die de voorwaarden creëert die nodig zijn voor ontwikkeling. En die voorwaarden zijn afhankelijk van de leeftijd, van geslacht, van eerdere ervaringen, van cultuur, de structuur van gezin en familie en dergelijke. Dit betekent dat een multidimensionale en multidisciplinaire aanpak belangrijk is, ook bij kinderen met een taalstoornis of communicatieve belemmering. Interventietechnieken moeten zijn toegespitst op het kind in zijn of haar ontwikkelingsfase en diens verdere ontwikkelingsmogelijkheid in de specifieke context van gezin, milieu, en sociale groep. Een kind van lager opgeleide ouders zal gewoonlijk een andere, misschien wat bredere aanpak moeten krijgen, waarbij ook factoren rond cultuur, en de aard van de talige omgeving worden meegenomen. Taalpraxis en Taaldenken zijn wat mij betreft van zo groot belang dat hieraan extra aandacht gegeven moet gaan worden. Mijn onderzoekscentrum richt zich op het onderzoeken van deze en andere talige functies bij mensen van diverse achtergrond en de mogelijkheid om complexe taal en communicatie te stimuleren. Taal is van enorm belang als voertuig van ons denken, en wij onderzoeken diverse methoden en materialen om ouders en scholen/leerkrachten een handvat te geven voor deze stimulans. Mentaliseren (denken en redeneren, situaties verwoorden) is daarin een belangrijk begrip. Een toegepast project ‘Denkwijzer’ zal in najaar 2013 praktisch toepasbare resultaten opleveren.”

Ellen Gerrits

Meer informatie:

- Dekker, S., Lee, N., Howard-Jones, P. & Jolles, J. (2012) *Neuromyths in education: Prevalence and predictors of misconceptions among teachers*. *Frontiers in Psychology*, 3, 1-8.
- Jolles, J. (2011). *Ellis en het verbreinen: over hersenen, gedrag en educatie*. Neuropsych Publishers.
- www.jellejolles.nl
- www.learn.vu.nl,
- www.hersenenleren.nl

Tanzatoto

biedt kinderen met communicatieve beperkingen in Tanzania kansen

Stichting Tanzatoto zet zich sinds april 2002 in voor kinderen met communicatieve beperkingen in Tanzania. Zij komt op voor de rechten van alle communicatief beperkte kinderen. Daarom ontwikkelde Tanzatoto een programma voor dove peuters en kleuters en hun families. Dit programma is uitgevoerd op de Kilakalaschool voor dove kinderen in Morogoro, een stadje in het midden van Tanzania. De opgedane ervaringen worden op nationaal niveau gedeeld en Tanzatoto biedt ondersteuning bij het opzetten van soortgelijke programma's elders in het land.

Op dit moment werkt Tanzatoto nadrukkelijk middels train de trainer. Dit werkt fantastisch. Vrijwilligers met deskundigheid op het gebied van dove kinderen, kinderen met autisme en kinderen met communicatieve beperkingen reizen naar Tanzania en bereiden met de lokale medewerkers die sinds 2002 betrokken zijn bij het project de trainingen voor die zij aan nieuwe leerkrachten en ouders van dove kinderen geven. Deze trainingen zetten de lokale medewerkers voort als het werkbezoek voorbij is. Tanzatoto ondersteunt hen daar financieel bij. Hierdoor worden de trainingen in de eigen taal van de mensen gegeven.

We hebben de plank ook wel eens misgeslagen, door kennis over autisme met behulp van westers beeldmateriaal proberen over te brengen. De leerkrachten waren te veel afgeleid door de omgeving van het kind (zo luxe) dat de opdracht om het gedrag te observeren op zijn zachts gezegd mislukte. Nu werken we expliciet met lokale middelen.

Een succesvol product van Tanzatoto is het gebarenboek voor kinderen. Het woordenboek is ontwikkeld met behulp van Chavita, de Tanzaniaanse organisatie voor en door doven, en Walter Lema een Tanzaniaanse tekenaar. Belangrijk is dat de doelstelling van de stichting gedragen, uitgevoerd en voortgezet wordt door betrokkenen uit de lokale bevolking. Er zijn nauwe contacten met de afdeling

Speciaal Onderwijs van het Tanzaniaanse ministerie van Onderwijs.

Juist voor dove kinderen is een rolmodel heel belangrijk. Tanzatoto stimuleert dan ook de betrokkenheid van dove volwassenen in het onderwijs van dove kinderen en maakt deze noodzaak kenbaar bij de lokale autoriteiten.

Fotograaf: Emmie Wienhoven

Kika Meereboer (destijds docent bij Signis, nu werkzaam bij Kentalis International) ontwikkelde in Tanzania Reading Skills for Deaf Children (RSDC): een methode voor leesonderwijs aan dove kinderen in ontwikkelingslanden. De methode is gebaseerd op Nederlandse leesmethoden voor dove kinderen, aangepast aan de Tanzaniaanse situatie. We staan op het punt de methode te laten drukken en te implementeren in Tanzania. Na het succes van het gebarenboek, weten we dat ook dit product met open armen ontvangen zal worden.

www.tanzatoto.nl

Nynke Dethmers

De FENAC helpt met innoveren en leren

Een Audiologische Centrum (AC) staat voor kwalitatief hoogwaardige dienstverlening door gemotiveerde professionals. Verschillende deskundigen die samen de multidisciplinaire benadering van een AC invullen. De FENAC als branchevereniging wil helpen de dienstverlening te innoveren en daarvoor is het bevorderen van de deskundigheid van AC-medewerkers een van de peilers. Een zaak van de sector, van werkgevers en werknemers, van beroepsverenigingen en brancheorganisatie.

Professionals zijn binnen de FENAC georganiseerd in werkverbanden (binnen disciplines; bijv. audiologie-assistenten of logopedisten) en in platformen (interdisciplinair, per thema; bijv. kwaliteit of arbo). Collega's delen daar vakinhoudelijke zaken en er worden aanzetten gemaakt om methoden en richtlijnen te standaardiseren. Deze onderlinge kennisuitwisseling is waardevol, maar er is behoefte aan meer gestructureerde scholing om bekwaam te blijven in het eigen vakgebied. De FENAC moet zich daarvoor positioneren ten opzichte van het reguliere beroepsonderwijs en scholing via beroepsverenigingen.

De FENAC heeft de scholingsactiviteiten belegd bij de Stichting Audiologische Opleidingen (SAO). De SAO verzorgt al jaren de opleiding tot audiologie-assistent en geeft cursussen zintuigonderzoek voor bedrijven en voor de JGZ. De komende tijd zal de SAO zichtbaarder worden in na- en bijscholing ten behoeve van AC-medewerkers.

Wat kan de FENAC bieden? In principe hebben wij alle experts in huis: De professionals op de AC's kennen de multidisciplinaire teambenadering en weten wat er speelt in de praktijk. De acht academische AC's verrichten wetenschappelijk onderzoek en in samenwerking met perifere centra worden nieuwe klinische diagnostiek en behandelingsmethoden geïmplementeerd. Via na- en bijscholing, 'best practices' workshops of masterclasses willen we in FENAC-verband onze gezamenlijke kennis en vaardigheden delen om de kwaliteit van de branche hoog te houden.

Vakbekwame docenten zijn een absolute voorwaarde voor een goed scholingsprogramma. Inzet van docenten uit de AC's vraagt wel om heldere afspraken over de beschikbaarheid; het opzetten en verzorgen van een cursus of training kost tijd. Daarom moeten we onze blik ook richten op andere (onderwijs)partijen, elkaar versterken. Het reguliere beroepsonderwijs is breed georiënteerd en kan onmogelijk voor elke branche de specialistische kennis leveren. Dit geldt ook voor de beroepsverenigingen, die niet altijd maatwerk in hun portefeuille hebben. Wensen vanuit de AC's zijn vaak anders dan voor de 'algemene' beroepsgroep.

Kortom, voor de FENAC liggen er mogelijkheden om de niches te vullen. De SAO wil zich profileren als landelijk aanspreekpunt van scholing voor en door gekwalificeerde professionals op de gebieden audiologie en taalspraak. Uiteraard in overleg met alle betrokken partijen en in samenwerking waar dat kan. Daarin ligt de uitdaging voor de komende jaren.

Rob Drullman

Projectleider Onderzoek, Ontwikkeling en Opleiding FENAC

Inhoudelijk opleidingscoördinator SAO

Expertiseontwikkeling middels e-Learning en kennisdeling

Kentalis biedt als expertiseorganisatie diagnostiek, zorg en onderwijs aan mensen met een auditieve en/of communicatieve beperking. Om die expertiserol waar te kunnen maken investeert Kentalis op twee manieren stevig in kennisdeling en kennisontwikkeling.

Via e-Learning en Cursusbijeenkomsten

De afdeling Expertise & Innovatie van Kentalis heeft, samen met inhoudelijk deskundigen, een flink pakket opleidingen ontwikkeld. Medewerkers kunnen zich daarvoor inschrijven via de Kentalis Leeromgeving op intranet. Soms start je dan direct met een e-Learning module soms krijg je een uitnodiging voor een gezamenlijke bijeenkomst. Het kan ook zijn dat je start met het maken van video-opnames van je eigen praktijk. Soms volgt aan het einde van de cursus een elektronische toets die, bij positief resultaat, toegang geeft tot praktische lessen. Het brede opleidingsaanbod wordt nu deels via e-Learning aangeboden. Dit geldt o.a. voor de cursussen gebarentaal, medicatie toediening en ESM/ASS. Meestal bieden we die E-modules aan in combinatie met klassikale bijeenkomsten. Je kunt namelijk niet alles via een computer leren. In 2013 zal Kentalis weer een aantal nieuwe modules ontwikkelen. Er wordt gedacht aan: Audiologie, Sociaal Competentiemodel, Handelingsplannen maken, Logopedische verdieping. Het

voordeel van e-Learning is dat je met veel filmmateriaal kunt werken. Verder kan een medewerker altijd starten, ook als er op dat moment geen cursusgroep is. Daarnaast maakt e-Learning de afstanden overbrugbaar: een docent kan je op afstand coachen, je kunt opdrachten van medecursisten bekijken, overleggen met medecursisten op afstand, enzovoort.

In de nabije toekomst zullen ook externen, zoals ouders, professionals en andere geïnteresseerden, toegang kunnen krijgen tot E-modules.

Door de inzet van kennisnetwerken

Onderlinge kennisdeling gebeurt, ook zonder aansturing, continu: bij het koffiezetapparaat, via Yammer, blogs of op kennisdagen. Om binnen Kentalis nog makkelijker kennis met elkaar te delen worden op dit moment nieuwe kennisnetwerken ingericht. Deelnemers bepalen zelf welke thema's worden besproken. Kennisdelen ontstaat namelijk uit de persoonlijk gevoelde noodzaak om het samen beter te doen voor de cliënt of leerling. In ieder van de vier regio's zijn er vier kennisnetwerken: doof/slechthorend, ESM, ASS en ACVB. Kentalis kent dus in totaal zestien regionale netwerken. De coördinatoren van deze netwerken komen ook landelijk bij elkaar; dan sluiten medewerkers van de afdeling Expertise en Innovatie aan. Op deze wijze ontstaat er een nog betere verbinding binnen de organisatie: tussen de vier regio's, tussen formeel en informeel leren en tussen het primaire proces en de afdeling Expertise & Innovatie. De doelgroep Doofblind is kleiner en daarom is daarvoor één landelijk expertisecentrum opgericht.

Igo van Lin

Wiki Meertaligheid

Onlangs is hij online gezet: de wiki over meertaligheid en taalstoornissen. De pagina is bedoeld om logopedisten, klinisch linguïsten, taalonderzoekers en andere belangstellenden achtergrondinformatie te geven over de verschillende moedertalen die in Nederland gesproken worden. De wiki is gemaakt door een groep masterstudenten en een docent van de opleiding Taalwetenschap aan de VU Amsterdam.

De literatuurstudie bevat algemene informatie over meertaligheid en taalstoornissen op basis van recente wetenschappelijke literatuur. Daarnaast zijn er van een groot aantal talen pagina's gemaakt met specifieke informatie over de fonologie, morfologie, syntaxis en pragmatiek en de verwervingsvolgorde van deze talen. Dat kan helpen om specifieke fouten die kinderen in het Nederlands maken te kunnen verklaren en te beoordelen of er sprake is van een afwijkende ontwikkeling in de moedertaal. In het tijdschrift *Levende Talen* is een achtergrondartikel verschenen over deze wiki.

Voor informatie en contact: Petra Bos: phf.bos@let.vu.nl

Link naar de pagina:

<http://meertaligheidentaalstoornissen.vu.wikispaces.com>

'Gewoon of Speciaal?'

Onder deze titel organiseert Kentalis op donderdag 21 maart in Theater de Meervaart in Amsterdam een symposium. Thema is hulpverlening aan dove en ernstig slechthorende kinderen en jongeren met psychische klachten en stoornissen.

Het symposium is ter gelegenheid van het verschijnen van het proefschrift van dr. T. van Gent, kinder- en jeugdpsychiater en sinds 2008 werkzaam bij Kentalis: 'Mental health problems in deaf and severely hard of hearing children and adolescents.' Tevens is het de start van het Kentalis ketenzorgproject 'Hulp voor dove en slechthorende kinderen en jongeren met psychische klachten en stoornissen'.

Het symposium richt zich op professionals in zorg en onderwijs voor dove en slechthorende kinderen en adolescenten: psychologen, (ortho-) pedagogen, artsen, psychiaters en andere medisch specialisten, psychotherapeuten, maatschappelijk werkenden, leidinggevenden en andere geïnteresseerde professionals.

Informatie en inschrijven op de website van Kentalis.

Vijf op een rij

Opnieuw uitgegeven: *Vijf op een rij*. Een nieuw Kentalis-jasje en met nieuwe inhoud. *Vijf op een rij* is een praktisch handboek voor iedereen die werkt met leerlingen met ernstige spraaktaalmoeilijkheden (ESM).

In 2008 bracht de KEGG een eerste druk uit. In deze tweede druk is op veler verzoek een hoofdstuk 'ESM en dyslexie' toegevoegd. De vijf sterke punten van het ESM-onderwijs, namelijk mondig maken, zichtbaar maken, woordenschat, gewoon waar het kan speciaal waar het moet en veiligheid lopen als een rode draad door dit boek.

Dit boek wil een bijdrage leveren aan onderwijs en begeleiding van leerlingen met ernstige spraaktaalmoeilijkheden. Collega's in het speciaal onderwijs kunnen er hun voordeel mee doen, maar juist voor leerkrachten in het basisonderwijs, die deze leerlingen in de klas hebben, kan het veel duidelijkheid geven. Door de combinatie van theorie, praktische voorbeelden, vaardigheden en tips.

Verkrijgbaar in de webshop van Kentalis.

'Gewoon Slechthorend' en 'Gewoon een CI'

Op vrijdag 14 december werd op de landelijke studiedag Ambulante Begeleiding de teamvoorlichting "Gewoon Slechthorend" en "Gewoon een CI" gepresenteerd. Beide voorlichtingen bestaan uit een powerpoint-presentatie en een reader met achtergrondinformatie. In de powerpointpresentatie: filmfragmenten van kinderen met een auditieve beperking met achter het oor toestellen of met een CI. Ook zijn er geluidsfragmenten en animaties in opgenomen.

De presentaties en de bijbehorende readers zijn op één dvd samengebracht. Deze presentaties kunnen gebruikt worden om schoolteams kennis op het gebied van de auditieve beperking

en inzicht in de gevolgen daarvan te geven.

De presentaties zijn gemaakt door Bertie Nass en Riet Grauwels van Auris Dienstverlening in Goes.

Wanneer u belangstelling heeft voor de dvd met de presentaties dan kunt u dit via de mail kenbaar maken: cursuscentrumgoes@auris.nl.